

Kovácsné Földi Krisztina, a Landesrat Ének szekciójának elnöke könyvbemutató és méltató beszéde a Vecsési dalos és mondókás könyvről

Mai, a hagyományos értékeket kevésbé becsülő, sőt időnként elhagyó világunkban igazi öröm egy ilyen kötet megjelenése. Ez a gyűjtemény olyan szépségeket, értékeket ment meg, amelyek elvesztek volna Vecsés történetének változásával, az idősebb generáció távozásával. Hiszen állandóan változó és rohanó világunkban már nem mindig akad családtag, akinek továbbadható lenne az a bizonyos stafétabot. A boldogulás keresésével a hagyományos többgenerációs családmodellek felbomlottak, olyannyira, hogy ma már egyenesen rácsodálkozunk azokra, akik a szülőkkel, nagyszülőkkel, ha nem is egy fedél alatt, de egy portán élnek. A különéléssel a hagyományok, az emlékezetekben élő dalkincs átadása is nehézkesebbé vált. Az idősök ugyanis pont azért emlékeztek és emlékeznek annyi dalra, mert eleik sokszor és sokat énekeltek. Az énekeket már egészen kiskoruktól hallgathatták szüleiktől, dédszuleiktől. Nem egyszer-kétszer, hanem nap mint nap többször is. A repertoár bőséges volt, hiszen az élet minden eseményére, öröme, bánatra, egyházi alkalmakra is volt daluk. Manapság az idősök dalaikat jobb híján maguknak, néhanapján gyűjtőknek éneklék, és nem a családtagjaiknak. A tévé megjelenésével pedig a dalok, versikék, mondókák átadása terén tovább romlott a helyzet, hiszen egyre inkább ez lett az esti családi közös szórakozás a beszélgetés és éneklés helyett. Ma már a bálokon, lakodalmakon is csak elvétve, vagy egyáltalán nem kapnak a zenészek meghosszabbított pihenőt azért, mert a résztvevők énekekkel szórakoztatják egymást, magukat.

Mindezt azért mondtam el, hogy lássuk, milyen nagy kincs is ez a dalos-mondókás gyűjtemény. Örülhet és büszke lehet az a település, amelynek szülöttei között akad olyan, aki észreveszi szülőfaluja, szülővárosa értékeit, majd tesz is azért, hogy azt a jövő számára megőrizze, megteremtve ezáltal az utókor számára is a lehetőséget, hogy megismerje ősei kultúráját. Hiszen tudjuk, csak a gyökereink, múltunk ismeretében és tiszteletével teremthetünk új jövőt.

Kodály és Bartók is jól tudta ezt. Ahogy a magyarországi német nemzetiségiek is ráésméltek, hogyha nem mentik át felvételeken vagy írásban kultúrájuk zenei, illetve szöveges részét, az a fentebb felsorolt társadalmi változások szomorú következményeként előbb-utóbb el fog veszni.

Így a sváb dalok gyűjtése már az 1930-as évek közepe táján elkezdődött, de kiadásukra még így is sokat kellett várni. A 70-es évek végén jelent meg a Hollós Lajos-féle Schönster Schatz kötet, amely átfogóbb a német nemzetiségi települések szempontjából, mert nem egy-egy megye dalkincsét, mint a 80-as években megjelent Varga Károly-féle Heimatklänge két kötete, hanem az egész Dunántúlra kiterjedő gyűjtést adott ki. Persze emiatt egy-egy településről így csak kevesebb éneket tartalmaz a daloskönyv. Vagy még annyit sem, ha épp abba a faluba nem jutottak el. Aztán a további években semmi nem jelent meg.

És itt jön a kérdés: mi van azokkal a településekkel, amelyeknek dalai annak idején egyáltalán nem, vagy csak néhány került bele ezekbe a publikus kötetekbe? A Landesrat ének szekciójának elnökeként igazán nagy öröm számomra, amikor az utóbbi 5-10 évben újabbnál újabb, a falvak, kisvárosok német nemzetiségi önkormányzatainak gondozásában kiadott dal- és/vagy hagyományok leírását tartalmazó gyűjtemény elkészültéről kapok értesítést. Vagy magát a kötetet is.

Ez fontos felismerése annak, hogy nem kell Kodályt, Bartókot, Hollóst, Vargát vagy bárki mást várni azért, hogy a mi településünk dalait, hagyományainkat felgyűjtse, rögzítse írásosan vagy hangzóanyagban, hogy végül közkinccsé válhasson, azaz kiadásra kerüljön. Nekünk kell tenni a saját falunk, városunk értékeinek megmentéséért. Ez történt most itt Vecsésen is.

Mint mondtam, büszke és boldog lehet az a település, ahol akad valaki, aki ezt megteszi. Nos, Vecsés igazán szerencsés, hiszen többen is szívügyüknek érezték ennek a remek kiadványnak a megszületését. Még szebbé teszi a daloskönyv elkészültének történetét az, hogy több generáción átívelő az összefogás. Kicsit emlékeztet az „ez elment vadászni, ez meglőtte, ez hazavitte, ez megsütötte, az iciripiciri mindet megette” mondókára – csak hogy a könyv szellemében mondjak hasonlatot. Hiszen jelen esetben is sokan tettek azért, hogy az „iciripiciri”, azaz a jövő generációja és lelke majd egyszer „jóllakhasson” ezeknek a daloknak a szépségével.

Frühwirt Mihály fejében, de inkább a lelkében született meg az elhatározás, hogy azt a csodát, amit megtalált a környezetében kezdetben fotók formájában, később a mögöttük rejlő tartalomként a német nemzetiségi kultúrában, összegyűjtse, és a kor adta technikai felszereléssel megörökítse. Jó érzéssel és persze a falu biztos ítéletképességének segítségével választotta ki az adatközlőket. Hiszen egy viszonylag zártabb közösségben mindenki tudja, hogy ki a jó nótafa, ki ismer sok dalt. Időt, energiát nem sajnálva készítette el a felvételeket az 1980-as években a népdalokból és az egyházi dalokból. Ez utóbbiakhoz kapcsolódó meghatározó gyermekkori emléke Misi bácsinak a besnyői búcsújárók fogadásához, s az ekkor hallott szépséges zarándokénekekhez kötődik, melyek a II. világháború tragikus következményeként akkor már nem szólhattak németül. Csak a dallamok maradtak az eredetiek, a szövegeket magyarra cserélték. Szerencsére a nyolcvanas években már nem volt tilos a nemzetiségieknek a nyelvüket használni, vagy azon énekelni, így egy kis csoport emlékezetből még több dalt is el tudott énekelni.

Frühwirt Mihály egykori lelkesedése, kíváncsisága az ősei életéhez kapcsolódó kultúra iránt, az elszántság, amellyel felkutatta, feltárta a múlt dalait, mentett, amíg volt mit és volt kitől, olyan értékteremtő példa, amelyből a könyvet lapozgatva még sok száz év múlva is erőt meríthet bárki, aki majd bármilyen érték megmentésére adja a fejét. Mosolyogva olvastam az előszóban Misi bácsi gyűjtéssel kapcsolatos szavait, melyben megjegyzi, hogy talán valamikor egy zeneileg művelt ember majd lekottázhatja ezeket. Valószínűleg nem gondolta, hogy az a valaki a felvételek készítésének idején már az általános iskola padjait koptatta.

Csak hogy egy ilyen nagy ívű munkához több kell, mint egy zeneileg kiművelt fő, aki kottázní tud. Kell hozzá az elszánt tenni akarás is. Ez viszont leginkább csak akkor jön szívből és őszinte szeretetből, ha valaki kötődik szülőfalujához, szülővárosához, a közössége kultúrájához, Vecsés esetében a svábságához, s annak hagyományaihoz. És persze kell az is, hogy ő is felismerje az értékeket és azok megmentésének fontosságát, akárcsak Misi bácsi. Az a bizonyos egykori általános iskolás a fentiek közül már akkor, gyermekként is több mindennek megfelelt.

Mert Fazekasné Gombár Mónika tehetsége révén annakidején emelt szintű oktatást kapott a zeneiskolában, így a zeneileg művelt ember lehetősége adva volt. Kötődését a német nemzetiségi kultúrához mi sem mutatja jobban, minthogy a budapesti Német Nemzetiségi Gimnáziumban tanult tovább, majd az ELTE-n szerzett német nyelvtanári, néhány éve pedig

ének tanári diplomát. Vecséshez való kötődése pedig egyértelmű, hiszen mind a mai napig itt él családjával, zenei és nyelvi téren felhalmozott tudását a vecsési gyerekek nevelésébe forgatja vissza. Kórusával, a Wetschescher Nachtigallen-nel fiatal kora óta képviseli mindenütt kiemelkedő és méltó módon a települést. Elkötelezettségének egyik legszebb példája mégis, hogy ő lett az a Misi bácsi által remélt és elgondolt valaki, aki felvállalta a dalok zenei és szövegi lejegyzését.

Mónika egy igen szakszerű, kétszintű szöveglejegyzést alkalmazott, ami közelebb hozza az énekest a vecsési dialektus megértéséhez. A zenei lejegyzésben a pontos dallamkövetés mellett végig lekottázta az egyes versszakokban megjelenő esetleges dallami variánsokat is, ütemről ütemre megjelenítve. Ez nagymértékben megkönnyíti az énekessel, hogy hogyan is igazítsa a dallamot a szöveghez. Mert bizony eleink nem spóroltak a dallami variánsokkal, a lényeg az volt, hogy a szöveg ne csorbuljon. Mi maiak meg az ilyen jellegű lejegyzés hiányában csak törhetjük a fejünket, hogy hogyan is jöhet ki a szótagszám. Ezért nagyszerű dolog, hogy Mónika felvállalta ezt a fajta lejegyzést annak ellenére is, hogy ez jelentősen meghosszabbítja a kottázás idejét, hiszen versszakonként és ütemről ütemre kell ellenőrizni, hogy mi történik a dallammal. A dallami variánsok feltüntetése és a kétsoros szövegírás egyedisége kiemeli a kötetet a többi hasonló, az ezredforduló óta megjelent dalgyűjtemény közül. Mindkét lejegyzésforma azért különleges a maga nemében, mert ilyet a már említett Hollós-féle Schönster Schatz gyűjteményen kívül nem találni más kiadványokban. Talán mert azokat nem Hollós-tanítvány kottázta le. Szerintem a tanár úr most hátradőlve mosolyog a mennyországban, hogy „na, ezt kis Gombár-lányt megérte tanítani. Hasznát vette a tudásának, nem is akárhogyan! Igazán büszke vagyok rá!”

Az énekeskönyvnek kedves és szórakoztató része a mondókák, történetek, rigmusok leírása, melyek éppúgy hozzátartoztak az élethez, a falusi estékhez, mint az éneklés, táncolás. Sokszor ezekből kapunk képet az adott település lakóinak életéről, humoráról, szokásairól. Az itt leírt szövegek is, a 80-as években Osikoviczné Csendes Mária által készült felvételek alapján kerültek lejegyzésre. Ezek a hangfelvételek kiemelkedő mértékben járultak hozzá a kötet ezen részéhez. Marika hagyományok továbbvitele iránti elhivatottsága, a gyűjtésre akkor rászánt ideje most ebben a kötetben is testet öltött. Ő is pedagógus, nem is akármilyen. Elkötelezettségét a svábság és Vecsés iránt mi sem mutatja jobban, hogy ő is itt él családjával. A diplomamunkájában is a vecsési sváb tájszólást dolgozta fel. Így az énekeskönyv ezen részében szinte természetes, hogy az ő neve, munkája is ott szerepel. Némettanárként is a német nemzetiségi kultúrát igyekezett képviselni és népszerűsíteni. Tudásából a vecsési gyerekek gyarapodnak. A hagyományok ápolásának fontosságát a Wetschescher Nachtigallen kórus tagjaként saját példájával is megerősíti. Kántorként pedig a német miséken járul hozzá, hogy a német egyházi énekek ne merüljenek feledésbe. Mert a szavakon és könyveken túl a valódi példa a cselekvés, amivel a leginkább tehetünk kincseink megőrzéséért.

Egy ilyen minden elemében szakszerű és nagyszerű könyv lektorálásához természetesen a legkiválóbbak egyikét kérték fel. Wolfart-Stang Mária nemcsak a nyelvész, hanem a pedagógus szemszögéből is vizsgálta, segítette a könyv nyelvi részének elkészültét. Hiszen itt most mi, leendő énekes-olvasók és szerzők együtt örülünk ennek a könyvnek, de valójában ez a gyűjtemény nem nekünk, nem a jelennek, hanem a jövőnek készült. Azoknak az „iciripicirik”-nek, akik már nem beszélnek a helyi dialektust, és nem hallás után tanulják a dalokat, mert a családban esetleg már nem volt kitől, vagy nem volt idő megtanulni. Azoknak

az elhivatott pedagógusoknak, akiknek így lehetősége lett e szépséges dalok és kedves mondókák megtanítására, továbbadására. Hiszen így a sajátjukból meríthetnek, ráadásul számukra ebben a könyvben minden együtt van, nem kell külön adatközlőt felkutatni. És persze azoknak a nem vecsésieknek is szól – mint például én –, akik érdeklődéssel fordulnának ennek a településnek a hagyományai és dalai felé is.

Pedagógiai értéke tehát minden szempontból kiemelkedő. A dalok csoportosításában nekem személy szerint kedvemre való, hogy életünk értelmének legfontosabb dalai, kerültek előre. Szerelem, vidámság, haza. De természetesen a népdalok más rétegei is megtalálhatók, mint például a vadászdalok, katonadalok, a balladák vagy a természet szépségéről szólók. A világi részt pedig szépen zárják le lelki életünk, a svábság számára oly fontos hit gyönyörűbbnél gyönyörűbb egyházi dalai. A csattanó a végén a „Sprüche” rész a mondókákkal, rigmusokkal, melyek bizonyára sokakban idéznek fel szép gyermekkori emlékeket, és persze benne a híresen finom vecsési káposzta titkával is. Sajnos a vecsési dialektus ismeretének hiányában számomra ez a titok továbbra is titok marad.

A könyv azonban nemcsak tartalmában, hanem kivitelezésében is igen mutatós. A kottagrafika Terék Józsefet, a magyarországi népzenei élet egyik kimagasló előadóművészt, míg a tördelés és borítótérvezés Cseszkó Renátát dicséri. Hangulatosak és igen kifejezőek az egyes fejezeteket bevezető fotók. Kedves ötlet a hagyományokat továbbvivő kórusok megjelenítése a függelékben, illetve az egykori, korabeli énekes kiadványok képeinek közlése. A daloskönyvhöz szintén egyedülálló módon CD-melléklet is van. Az adatközlőkkel készült hangfelvételek minőségi sokszorozásáért Terék József szakmai felügyeletével a szegedi HD Copy Kft. felelt.

Mindezek – a tartalom és a kivitelezés – együtt alkotnak egy olyan szép kerek egészet, amely példaértékű kiadványszerűen mutathat utat mindazon településeknek, ahol majd csak ezután – talán pont ennek a könyvnek a hatására – kezdik meg összegyűjteni a még fellelhető dalkincset, mondókákat, történeteket.

Szeretettel ajánlom ezt a könyvet minden vecsésinek, aki úgy érzi, hogy szeretné megmutatni, ilyen módon is továbbadni gyermekei, unokái, tanítványai számára sváb ősei 300 éves örökségét. Remek karácsonyi ajándék lehet bármelyik karácsonyfa alatt.

Szívből gratulálok az alkotóknak! Kívánom, hogy örömmel láthassák, ahogy munkájuk gyümölcsét érdeklődéssel és szeretettel forgatják a családok, haszonnal a vecsési énekesek és kórusok.

Mert a hagyományokat nem őrizni kell, hanem továbbadni.